

Η αφιερωμένη ζωή και η αποστολή της

Η 2 Φεβρουαρίου έχει κηρυχτεί από την Εκκλησία ως Παγκόσμια Ημέρα για την Αφιερωμένη ζωή. Είναι γνωστό ότι στις 25 Μαρτίου 1996, εορτή του Ευαγγελισμού, δόθηκε από τον πάπα Ιωάννη-Παύλο Β' στον Άγιο Πέτρο μια μετασυνοδική αποστολική παραίνεση με θέμα την αφιερωμένη ζωή και την αποστολή της στην Εκκλησία και τον κόσμο. Πρόκειται για ένα σύγχρονο και πλούσιο κείμενο που μπορεί να ενδιαφέρει όχι μόνο τους μοναχούς, αλλά και τους ποιμένες της Εκκλησίας και τους λαϊκούς που συχνά προβληματίζονται για την παρουσία και την προσφορά του μοναχισμού. Η ποντιφική παραίνεση ήλθε ως καρπός της 9^{ης} Τακτικής Συνέλευσης της Συνόδου των Επισκόπων (Οκτώβριος 1994). Τρεις διαπιστώσεις μπορεί να μας βοηθήσουν στην κατανόηση της μαρτυρίας των μοναχών με τους οποίους ζούμε και συνεργαζόμαστε στην τοπική μας Εκκλησία.

Η αφιερωμένη ζωή, ως δώρο στην Εκκλησία. Η παγκόσμια παρουσία της αφιερωμένης ζωής και ο ευαγγελικός χαρακτήρας της μαρτυρίας της δείχνουν ότι αυτή δεν αποτελεί μια απομονωμένη και περιθωριακή πραγματικότητα, αλλά αγγίζει ολόκληρη την Εκκλησία και τοποθετείται στην ίδια την καρδιά της αφού «εκφράζει την ενδόμυχη φύση της χριστιανικής κλήσης». Αποτελεί δηλαδή ένα πολύτιμο και απαραίτητο δώρο και για το παρόν αλλά και για το μέλλον του λαού του Θεού, γιατί συνιστά αναπόσπαστο μέρος της ζωής, της αγιότητας και της αποστολής του.

Έργο του Πνεύματος. Η αφθονία και η ποικιλία των ιστορικών μορφών της αφιερωμένης ζωής είναι ακόμη και σήμερα παρούσες μέσα στην εκκλησιαστική δομή. Και αυτό αποτελεί έργο του Παναγίου Πνεύματος. Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί, έστω και ως μικρογραφία, από το ενδιαφέρον της Ιεραρχίας μας που έθεσε στο τοπικό εορτολόγιο τους ιδρυτές και ιδρύτριες όπως και πλήθος Αγίων, ανδρών και γυναικών, που εξέλεξαν το Χριστό τόσο στην ευαγγελική ριζικότητά του όσο και στην αδελφική διακονία του, ειδικά των φτωχών και εγκαταλελειμμένων. Εξάλλου από τους πρώτους αιώνες, σε Ανατολή και Δύση, υπήρξαν πιστοί που αισθάνθηκαν καλεσμένοι να μιμηθούν τον ενσαρκωμένο Λόγο ως υπηρέτη και τον ακολούθησαν. Με τη μοναχική τους ομολογία ζουν τις αξιώσεις του βαπτίσματος που τους οδηγούν στο πασχαλινό μυστήριο του θανάτου και της ανάστασής του Ιησού Χριστού.

Προφητικός λόγος για το σύγχρονο κόσμο. Ο κόσμος μας σήμερα μπορεί να χαρακτηριστεί από την αδιαφορία του. Παράλληλα, παρατηρείται ότι χάνονται τα ίχνη του Θεού σ' αυτόν. Η ύπαρξη και η μαρτυρία των μοναχών μέσα σ' αυτό το ανθρώπινο περιβάλλον γίνεται ακόμη πιο προφητική και συνάμα πιο αναγκαία. Αν είναι γνήσιες γίνονται παράγων επιβεβαίωσης του πρωτείου του Θεού. Η ακολουθία και η μίμηση του Χριστού αγνού, φτωχού και υπάκουου, ολοκληρωτικά αφιερωμένου στη δόξα του Πατέρα και στην αγάπη των αδελφών, δεν μπορεί παρά να γίνεται πρόκληση για το σημερινό άνθρωπο. Όπως επίσης, η αληθινή αδελφική ζωή καταλήγει να είναι ορατή προφητεία στα πλαίσια μιας κοινωνίας που, μερικές φορές χωρίς να το καταλαβαίνει, έχει ανάγκη μιας αδελφοσύνης χωρίς σύνορα.

π. Γαβριήλ Μαραγκός

Η κλήση του Θεού

Η κλήση ή κάλεσμα του Θεού είναι γενικό, δηλαδή απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους.

«Ο Κύριος μακροθυμεί με εμάς, επειδή δεν θέλει να χαθούν μερικοί αλλά να μετανοήσουν όλοι» (Β' Πε 3,9).

Για να μας καλεί σημαίνει ότι ο Θεός έχει κάποιο θέλημα, ένα σχέδιο για τους ανθρώπους. Ποιο είναι το θέλημά του; Στο κατά Ιωάννην ευαγγέλιο το θέλημα του Θεού για μας αποκαλύπτεται ξεκάθαρα: «Το θέλημα του πατέρα μου που με έστειλε είναι να μη χάσω τίποτα από ό,τι μου έδωσε, αλλά να το αναστήσω την τελευταία ημέρα» (Ιω 6,39).

Στην παρέμβασή μου προτείνω:

- να ψηλαφίσουμε τα χαρακτηριστικά της Θεϊκής κλήσης,
- να αναδείξουμε την Τριαδική της φύση και τη θεμελιακή σημασία που έχει για την Εκκλησία,
- και θα επιχειρήσουμε να εξερευνήσουμε τα χαρακτηριστικά που έχει μια αυθεντική Χριστιανική απάντηση στη Θεϊκή κλήση.

Οδηγός μας σε αυτή τη μικρή ανάλυση θα είναι τα βιβλικά κείμενα.

Ανιχνεύοντας την κλήση του Θεού στην Παλαιά και στην Καινή Διαθήκη παρατηρούμε τα ακόλουθα:

Η κλήση προέρχεται από την αγάπη του Θεού για το ανθρώπινο γένος.

«Είστε ένας άγιος λαός για τον Κύριο το Θεό σου ο οποίος σε εξέλεξε για να είσαι ο εκλεκτός λαός του ανάμεσα στους άλλους λαούς μόνο από αγάπη» (Δτ 7,6-8). Προσέξτε ότι στο παραπάνω χωρίο η κλήση διατυπώνεται ως εκλογή και αφορά ολόκληρο τον Ισραήλ. Είναι δηλαδή μια κλήση συλλογική.

Η κλήση αυτή προηγείται της δημιουργίας, δηλαδή στο σχέδιο του Θεού πλαστήκαμε για να κληθούμε, είμαστε εκλεκτοί πριν καν υπάρξουμε: «Ο Θεός μας ευλόγησε στο Χριστό με κάθε ευλογία πνευματική στα επουράνια, καθώς μας εξέλεξε σ' αυτόν πριν δημιουργηθεί ο κόσμος» (Εφ 1,4).

Αλλού, η κλήση δεν έχει συλλογικό αλλά προσωπικό χαρακτήρα.

- «Πριν σε σχηματίσω στην κοιλιά, σε γνώρισα, και πριν βγεις από τη μήτρα σε αγίασα. Σε έκανα προφήτη στα έθνη» (Ιερ 1,5). Προσέξτε την έκφραση «σε γνώρισα». Στη σύγχρονη έκφραση θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για προσωπική γνωριμία.

- Αναφερόμενος στην επικείμενη προδοσία του από τον Ιούδα ο Ιησούς λέει: «εγώ ξέρω ποιους διάλεξα» (Ιω 13,17). Δηλαδή, δεν έκανα λάθος όταν διάλεγα τον προδότη μου τον ίδιο. Ακόμα και ο αρνητής μου δικαιούται μια πρόσκληση σε διάλογο, ένα χέρι φιλίας.

Επομένως η κλήση είναι καθολική, προς όλους. Αυτό το νόημα έχει και το χωρίο από το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο: «Πολλοί οι κλητοί, ολίγοι οι εκλεκτοί» (Μτ 22,14).

Πολλές φορές η κλήση του Κυρίου είναι τόσο ισχυρή που το θέλημα Του υπερισχύει του θελήματος του καλουμένου: «Κύριε με δελέασες και δελεάστηκα, υπερίσχυσες απέναντί μου και κατίσχυσες... είπα. Δεν θέλω αναφέρει περί αυτού

ουδέ θέλω λαλήσει στο όνομά του. Όμως, ο λόγος του ήταν στην καρδιά μου σαν φλόγα που έκαιγε μέσα στα οστά μου και απέκαμα» (Ιερεμίας 20,7-9).

Κυρίως όμως, η θέληση του Κυρίου φέρνει καρπούς: «έχω πεισθεί ότι ούτε ο θάνατος ούτε η ζωή, ούτε άγγελοι ούτε αρχές ούτε δυνάμεις τίποτε στα παρόντα στα μέλλοντα στα ύψη ή τα βάθη, ούτε και κανένα άλλο δημιούργημα θα μπορέσει να μας χωρίσει από την αγάπη του Θεού που αποκαλύφθηκε στον Κύριό μας Ιησού Χριστό» (Ρωμ 8,38-39).

Τέλος, πολλές φορές ο Κύριος καλεί για να αναθέσει μιαν αποστολή: «Είσαι ο υπηρέτης μου, ο εκλεκτός μου. Σε κάλεσα να υπηρετήσεις την υπόθεση της δικαιοσύνης, να γίνεις φως των εθνών» (Ησ 42,1-6).

Στην Καινή Διαθήκη η κορυφαία κλήση του Θεού είναι ο Υιός Του.

«Αυτός είναι ο Υιός μου ο αγαπητός, αυτόν να ακούτε» (Λκ 9,35).

Στο κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο όμως η δικαιοδοσία της κλήσης έχει περάσει στον Ιησού. Είναι ο ίδιος ο Ιησούς που διαλέγει τους μαθητές Του. Για να δείξει στους μαθητές του ότι η κλήση του αποκαθιστά μια οργανική σχέση ανάμεσά τους παρομοιάζει τη σχέση τους με την άμπελο και τα κλήματα και καταλήγει: «Εγώ σας διάλεξα και σας όρισα να πάτε να φέρετε καρπό και καρπό μόνιμο, ώστε ό,τι ζητήσετε από τον Πατέρα στο όνομά μου να σας το δώσει» (Ιω 15,16).

Επομένως, η κλήση μας προέρχεται και έχει τελικό προορισμό την Αγία Τριάδα: «σε αυτούς που έχουν εκλεγεί σύμφωνα με την πρόγνωση του Θεού Πατέρα, και αγιαστεί από το Πνεύμα, για να υπακούσουν στον Ιησού Χριστό και να ραντιστούν με το αίμα του» (Α' Πε 1,2). Συμπερασματικά, η κλήση του Θεού προς τον άνθρωπο είναι μια πρόσκληση συμμετοχής στην τριαδική ζωή, δηλαδή στην αγάπη με την οποία συνδέονται τα πρόσωπα της Αγίας Τριάδας.

Η αγάπη της Αγίας Τριάδας διαχέεται σε όλους τους εκλεκτούς που συγκροτούν την Εκκλησία, τον Νέο Ισραήλ: «Σεις είστε γενεά διαλεγμένη από το Θεό, βασιλικό ιερατείο, έθνος άγιο, λαός δικός του για εξαγγείλετε τις θαυμαστές του πράξεις» (Α' Πε 2,9). Βεβαίως, αυτή η συγκρότηση γίνεται στο θεμέλιο του Ιησού: «του ζωντανού λίθου, ο οποίος από τους ανθρώπους έχει αποδοκιμασθεί, αλλά για το Θεό είναι διαλεχτός, πολύτιμος, οπότε κι εσείς οικοδομείστε σε πνευματικό οίκο, άγιο ιερατείο» (Α' Πε 2,4).

Η Εκκλησία ως λαός του Θεού

καλείται να εξαγγείλει τις θαυμαστές πράξεις του Θεού και τα μέλη της καλούνται να ενεργήσουν προς το σκοπό αυτό όχι ως απλά άτομα αλλά ως μέλη της. Η κλήση δεν είναι ούτε μόνο προσωπική ούτε απλώς καθολική, αλλά είναι και συλλογική.

Πότε μια πράξη μας ανταποκρίνεται στην κλήση του Θεού; Είναι μάταιο να ζητάμε την απάντηση για κάθε μια πράξη μας χωριστά. Πιο σίγουρο είναι να πούμε αν κάποια επιλογή μας δεν βρίσκεται σε δυσαρμονία με το Θεϊκό θέλημα. Πολλές φορές το θέλημα του Θεού είναι ολοφάνερο και μάλιστα πολύ σκληρό: «Πάτερ όλα σου είναι δυνατά, απομάκρυνε από μένα αυτό το ποτήρι, αλλά ας γίνει αυτό που θέλεις εσύ και όχι αυτό που θέλω εγώ».

Επίσης, μπορούμε να πούμε με ποιο πνεύμα πρέπει να δεχόμαστε το κάλεσμα του Θεού. Ο Κύριος κατά τον Παύλο διαλέγει τους αδυνάτους, τους ταπεινούς και τους περιφρονημένους για να ντροπιάσει τους δυνατούς και τους σοφούς (Α' Κορ 1,27). Και αντίστροφα, οι εκλεγμένοι πρέπει να διακρίνονται από φιλευσπλαχνία,

αγαθότητα, ταπεινοφροσύνη, πραότητα και μακροθυμία όπως ο Χριστός (Κολ 3,12).

Όταν δυσκολευόμαστε να ανταποκριθούμε στην ιδιαίτερη κλήση του Θεού να θυμόμαστε ότι ο Κύριος δεν μας αφήνει να αντιστεκόμαστε διαρκώς, αλλά συνεργάζεται με τη θέλησή μας μέχρι να ωριμάσουμε: «Και θα σας καθαρίσω από όλες τις ακαθαρσίες και όλα τα είδωλά σας... και θα σας δώσω νέα καρδιά και πνεύμα νέο θα σας δώσω και αφού ξεριζώσω την πέτρινη καρδιά σας θα σας χαρίσω μια καρδιά σάρκινη. Και θα σας χαρίσω το Πνεύμα μου που θα σας κάνει να περπατάτε στα διατάγματά μου και να φυλάσσεται και να εκτελείτε τις κρίσεις μου» (Ιεζεκιήλ 36,25-27).

Επίσης ο Κύριος μας διαμορφώνει: «Όπως ο πηλός στα χέρια του κεραμέως, έτσι είσαι στα χέρια μου εσείς του οίκου του Ισραήλ» (Ιερ 18,6).

Πώς αλληλεπιδρούν η θέληση του Θεού με τις δικές μας επιθυμίες χωρίς να παραβιασθεί η ελευθερία μας; Στο πρόβλημα αυτό ας μην ξεχνάμε ότι εφόσον είμαστε ελεύθεροι οι επιλογές μας δεν περιορίζονται μόνο στο «ναι» ή στο «όχι». Ο Θεός εργάζεται μαζί με όποιον του το επιτρέπει ώστε να κάνει την κάθε επιλογή του ένα βήμα πιο κοντά στο θέλημά του. Το «όχι» μπορεί να γίνει αφετηρία ενδοσκόπησης, αυτοκριτικής, μετάνοιας. Το «ίσως» μπορεί να γίνει αιτία προβληματισμού πάνω στην αναποφασιστικότητα μας. Και το «ναι» ακόμα μπορεί να γίνει η απαρχή βαθύτερης δέσμευσης. Αυτή η συνέργια όμως είναι σταδιακή, εξελίξιμη, διαμορφωτική.

Στην Τριαδική ζωή καλούμαστε να συμμετάσχουμε ως πρόσωπα. Όπως τα πρόσωπα της Αγίας Τριάδας δεν συγχέονται στο μυστήριο της ενότητάς τους, έτσι και εμείς δεν θα συγχωνευθούμε στη φωτιά της αγάπης τους. Αν λοιπόν η απάντηση στην κλήση του Θεού πρέπει να γίνει εδώ, στην επίγεια ζωή μας, αυτή η απάντηση δεν πρέπει να βρίσκεται σε δυσαρμονία με την ιδιοσυγκρασία μας, με την ιστορία μας και με το περιβάλλον μας.

Επίσης, η απάντησή μας δεν πρέπει να είναι τέτοια ώστε να αγνοούνται η σύνθεση, οι περιστάσεις, οι ανάγκες και οι ιδιαίτερες προκλήσεις τις οποίες αντιμετωπίζει η Εκκλησιαστική κοινότητα στην οποία ανήκουμε.

Ούτε μπορεί να αγνοείται η κοινωνική συγκυρία. Αυτή καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ιδιαίτερη κλήση της Εκκλησιαστικής κοινότητας. Τέλος, ας έχουμε εμπιστοσύνη στο Θεό «Γνωρίζουμε ότι σε εκείνους που αγαπούν το Θεό, σε αυτούς που είναι καλεσμένοι τα πάντα συνεργούν για το καλό» (Ρωμ 8,28).

Το σίγουρο είναι ότι ο Κύριος μας γνωρίζει προσωπικά:

«Κύριε κατανοείς τους συλλογισμούς μου από μακριά,
ερευνάς το περπάτημά μου και το πλάγιασμά μου,
και όλους τους δρόμους μου γνωρίζεις» (Ψ 139).

Σίγουρο είναι επίσης ότι ο Κύριος εργάζεται μέσα μας.

«Αν ανεβώ στον ουρανό είσαι εκεί,
αν πλαγιάσω στον Άδη, να'σαι εκεί,
αν φορέσω τα φτερά της αυγής και κατοικήσω στις εσχατιές της θάλασσας,
και εκεί το χέρι σου θα με οδηγήσει
και η δεξιά σου θα με κρατεί» (Ψ 139).

Άρα το ζητούμενο είναι η συνεργασία μας με τον Κύριο. Μια συνεργασία η οποία δεν είναι στατική και μονολιθική αλλά, όπως και η προσωπικότητά μας, η ίδια εξελίσσεται, βαθαίνει και πλαταίνει.

Παύλος Σινιγάλιος
Εκπαιδευτικός

Η Αγία Κλάρα της Ασσίζης

Εφέτος συμπληρώνονται 750 χρόνια από το θάνατο της Αγίας Κλάρας (Φωτεινή) (1253-2003). Το χάρισμά της άνοιξε ένα καινούριο δρόμο αγιοσύνης διαμέσου των αδελφών της, που ανά τον κόσμο αριθμούν περίπου 18.000. Από μερικά χρόνια έχουμε και στην Ελλάδα.

Βιώνοντας ριζικά το Ευαγγέλιο με το πνεύμα του Αγίου Φραγκίσκου γίνονται σημείο αναφοράς για τόσα πρόσωπα διψασμένα για μια αυθεντική πνευματική εμπειρία και σίγουρο προσανατολισμό προς εκείνο το "υψηλό μέτρο χριστιανικής ζωής" που προτείνει σ' ολόκληρη την Εκκλησία ο Πάπας Ιωάννης Παύλος Β΄ στην εγκύκλιο Του "στην αρχή της τρίτης χιλιετίας" (αρ. 31).

Γεννήθηκε στην Ασσίζη το 1194. Μια πόλη υπερήφανη για την οικονομική και πολιτική της αυτονομία, όπως τόσες άλλες εκείνης της εποχής. Σε ένταση ανάμεσα στην αριστοκρατία και τον απλό λαό, χώρος μακροχρόνιων και αιματηρών συγκρούσεων. Σε αντίθεση με σήμερα που χάρη στο φραγκισκανικό πνεύμα έγινε πόλη-σύμβολο της μη βίας και της ειρήνης και οδήγησε έτσι τον Πάπα να καλέσει εκεί σε προσευχή για την ειρήνη τους αρχηγούς των χριστιανικών ομολογιών και άλλων θρησκειών.

Γεννήθηκε και μεγάλωσε σε οικογένεια ευγενούς καταγωγής με οικόσημο. Προοριζόταν να γίνει αριστοκρατική νύφη. Συνάντησε το Φραγκίσκο σε ηλικία 14 ετών, σε εκείνο το περιστατικό όπου ο πατέρας του Μπερναρντόνε του ζητούσε δικαιοσύνη μπροστά στον επίσκοπο της πόλης. Τι συγκίνηση δοκίμασε, δεν το ξέρουμε. Η κλήση της είναι όμοια με εκείνη του Φραγκίσκου. Επί τρία χρόνια τον παρακολουθούσε στο ευαγγελικό του κήρυγμα, μέχρι που στα 17 της πήρε τη θαρραλέα απόφαση να εγκαταλείψει τον κόσμο και να εμπιστευτεί την κλήση της στον Φραγκίσκο που μαζί με άλλους αδελφούς είχε ιδρύσει το πρώτο τάγμα της μετάνοιας. Ήταν 11 Μαρτίου 1211.

Στο μικρό εκκλησάκι της Παναγίας των Αγγέλων (Πορτιούνκολα) παίρνει το φτωχό ένδυμα των ελασσόνων αδελφών και γεννιέται έτσι το δεύτερο τάγμα.

Δεν ήταν απλή σύμπτωση η επιλογή του χώρου, όπου η Κλάρα αφιερώθηκε στον Κύριο. Στο ίδιο παρεκκλήσι, μπροστά στο ίδιο βήμα της Παρθένου Μαρίας, κέντρο και πυρήνας του τάγματος των ελασσόνων αδελφών. Επιλογή που υπογραμμίζει το κοινό θεμέλιο, την ενότητα επιδίωξης και της μορφής ζωής: "να τηρούν το άγιο Ευαγγέλιο του Κυρίου μας Ιησού Χριστού". (Εγκεκριμένοι κανονισμοί Αγ. Φραγκίσκου, κεφ. 2 και Αγ. Κλάρας, κεφ. 1).

Η υπακοή που υποσχέθηκε η Κλάρα στο Φραγκίσκο στο όνομα των αδελφών της σήμαινε την αναβίωση της ίδιας εμπειρίας του Θεού διαμέσου της φτώχειας - ταπείνωσης του Χριστού Ιησού μέχρι τη μακαριότητα της Βασιλείας των ουρανών. Υπό την καθοδήγηση και με το παράδειγμα του Φραγκίσκου δεν διστάζει να αφήσει τα πάντα για να ανήκει ως "φτωχή παρθένα, στο Νυμφίο - Χριστό φτωχό" του Φραγκίσκου. (Β΄ Επιστολή προς την Αγνή της Πράγας).

Ριζικά ελεύθερες από κάθε ανθρώπινο και κοσμικό περισπασμό, οι κλαρίσσες δίνουν έτσι μαρτυρία στον κόσμο μιας διάφανης ακολουθίας του Ευαγγελίου σε ενδόμυχη και έντονη κοινωνία με το Χριστό.

Ένας πρώτος καρπός αυτής της ακολουθίας θα είναι η αδελφοσύνη μέσα στη μοναστική οικογένεια όπου τα διάφορα μέλη αναγνωρίζονται και αγαπιούνται ως

αδελφοί και αδελφές, ενταγμένοι στην παγκόσμια αδελφοσύνη με όλα τα δημιουργήματα.

Το ύψιστο ιδεώδες της Κλάρας είναι να βιώνει την τέλεια φτώχεια που διατυπώνεται σε έναν κανονισμό, που εξ αιτίας της αυστηρότητάς του στον τομέα αυτό άργησε να εγκριθεί από την εκκλησιαστική αρχή.

Οι "φτωχίες αδελφές" ζουν έγκλειστες σε φτωχικά μοναστήρια για να βιώνουν τη φτώχεια με πρότυπο τον Ιησού φτωχό και σταυρωμένο. Η ιδιοκτησία σύμφωνα με αυτό τον κανονισμό δεν επιτρέπεται ούτε δια μέσου τρίτων... Ο κήπος χρησιμεύει μονάχα για τη συντήρηση των αδελφών, για τα απαραίτητα στη συντήρησή τους. Η προσευχή και η εργασία εναλλάσσονται μέρα και νύχτα. Πρωταρχικό αίτημα του μοναστηριού είναι "να βιώνεται το τριαδικό μυστήριο σύμφωνα με εκείνη την πληρότητα που είναι ανθρώπινα εφικτή από ένα πρόσωπο και από μια κοινότητα, που ναι μεν πρέπει να ζουν χωριστά από τον κόσμο, να ενεργούν όμως με αυτό το ιδιαίτερο χάρισμά τους, για όλο τον κόσμο". Βέβαια ο κανονισμός μεταρρυθμίστηκε πολλές φορές, ανάλογα με τις περιστάσεις, πάντοτε όμως με στόχο τη μοναδική πνευματικότητα, ριζωμένη στο Ευαγγέλιο του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, ζώντας σε υπακοή, ακτημοσύνη και αγνότητα. Πάντοτε υπήρξαν προσπάθειες αναβίωσης του πνεύματος του αρχικού κοινοβίου της Αγίας Κλάρας. Αυτή είναι και η ευχή που εξέφρασε ο Πάπας Ιωάννης - Παύλος Β΄, στη Βασιλική της Αγίας Κλάρας το 1982: "Σας εύχομαι να επαναλάβετε στην εποχή μας το θαύμα του Αγίου Φραγκίσκου και της Αγίας Κλάρας. Έτσι η κοπέλα, η σύγχρονη γυναίκα θα μπορεί να καθρεφτίζεται σ' αυτή την κλήση, σ' αυτή την αποστολή, σ' αυτό το λαμπρό χάρισμα, κρυμμένο βέβαια, στερημένο από κάθε εξωτερική θεαματικότητα, τόσο βαθύ όμως και τόσο γυναικείο! Μια αληθινή μνηστή. Ιδού, η γυναικεία ψυχή είναι ικανή για πλήρη και αμετάκλητη αγάπη προς ένα μνηστήρα, αόρατο μεν, αλλά και τόσο ορατό! Ανάμεσα στους μνηστήρες του κόσμου ο Ιησούς είναι ο μνηστήρας ο πιο ορατός από όλους τους ορατούς. Είναι πάντα ορατός, παραμένει όμως αόρατος και ορατός στην αφιερωμένη στο Θεό ψυχή. Ο Άγιος Φραγκίσκος ανακάλυψε το Θεό μια φορά, στη συνέχεια όμως με καινούριο σφρίγος τον ανακάλυψε με την Κλάρα δίπλα του".

Η πνευματική περιπέτεια του Φραγκίσκου θα αναβιωθεί από την Κλάρα και τις αδελφές της με όλες τις συνέπειες, στην ύψιστη φτώχεια, που θα υπερασπιστεί δυναμικά μέχρι τέλους. Ποιο ήταν το κίνητρο; Η ενορατική άποψη ή αντίληψη, πέρα από τα ομιχλώδη ανθρώπινα περιστατικά, "της μυστικής γλυκύτητας που ο ίδιος ο Θεός έχει επιφυλάξει ευθύς εξ αρχής σε όσους τον αγαπούν" (Γ' επιστολή προς την Αγνή της Πράγας).

Η ζωή του δεύτερου τάγματος έτσι, ενταγμένου στο φραγκισκανικό χάρισμα, διανύει τους ίδιους δρόμους του πρώτου τάγματος: μετάνοια, ακολουθία του ευαγγελίου, ζωή σε έσχατη φτώχεια, σε χριστιανική αδελφοσύνη, με πιστότητα στην Καθολική Εκκλησία (από τον Κανονισμό και τη Διαθήκη της Αγίας Κλάρας). Αυτό το σύνολο βιώνεται, σύμφωνα με τους μελετητές, στην ενορατική έγκλειστη διάσταση που θέτει το δεύτερο τάγμα δίπλα στο πρώτο (και στο τρίτο) συμπληρωματικά: για να πραγματοποιήσουν ένα σώμα, ο Φραγκίσκος και η Κλάρα, στην ακολουθία του Ιησού στην ολότητά του, ο οποίος διδάσκει στα πλήθη, χωρίς να διακόπτει ποτέ τη συνομιλία του στη μοναξιά του βουνού, στο μυστήριο του Πατέρα".

π. Ιωσήφ Δαλέζιος
Διασκευή

Απόστολοι με την Προσευχή Το μήνα Φεβρουάριο

Τεσσαρακοστή

Ποιος θυμάται στην εποχή μας
το σάκο του φτωχού και τη στάχτη;
Και όμως!
Το φτηνιάρικο ύφασμα, τα κουρέλια,
Δεν είναι μήπως το ρούχο,
που θα απόδιδε καλύτερα
την κρυφή μας ζωή
την πραγματική ζωή μας.
Αυτήν που δεν επιδεικνύουμε ποτέ
μπροστά στους ανθρώπους,
για την οποία, όμως, δεν μπορούμε
να παραπλανήσουμε το Θεό;
Και η στάχτη;
Δεν είναι μήπως το σημάδι
του πραγματικού ανθρώπινου προορισμού μας;
Το σημάδι που οι σημερινοί άνθρωποι,
οι τόσο σοφοί,
οι τόσο βέβαιοι για τον εαυτό τους,
επιθυμούν να μας επιβάλλουν
ως μόνο προορισμό.
Αξίζουμε κάτι καλύτερο;
Κύριε, δώσε μας τη δύναμη
της αλήθειας πάνω στον εαυτό μας
Και σώσε μας από το φτηνό το ρούχο και από τη στάχτη.

Ανοίγω τους ορίζοντες της προσευχής μου

ΚΑΘΕ ΠΡΩΙ, ΠΡΟΣΦΕΡΩ ΣΤΟ ΘΕΟ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΟΥ ΛΕΓΟΝΤΑΣ :

Πατέρα Άγιε, σου προσφέρω τις πράξεις μου, τις χαρές και τις δοκιμασίες μου, ενωμένος με την Καρδιά του Ιησού σου που προσφέρει τον εαυτό του στην Ευχαριστία. Είθε το Πνεύμα του το Άγιο να κατοικεί μέσα μου. Και με τη Μαρία, τη Μητέρα του Ιησού και Μητέρα μας, προσεύχομαι το μήνα Φεβρουάριο, ιδιαίτερα:

- Για την ειρηνική συνύπαρξη στους Άγιους Τόπους των Χριστιανών, Εβραίων και Μουσουλμάνων.

Πρόσφατα, οι υπεύθυνοι των τριών μονοθεϊστικών θρησκειών δημοσίευσαν την πρώτη Διακήρυξη της Αλεξάνδρειας. Ολιβόμαστε, λέει ο Άγιος Πατέρας, για τις τόσες εκδηλώσεις βίας και θανάτου στο Ισραήλ και στη γη των Παλαιστινίων. Άνδρες και γυναίκες, υπεύθυνοι των θρησκειών, αποστολή μας είναι να προσευχόμαστε για την ειρήνη, να διακηρύττουμε την ειρήνη, να εργαζόμαστε για την επικράτησή της.

- **Για την Ωκεανία: Για να ληφθεί ιδιαίτερη φροντίδα ώστε οι ιερατικές και μοναχικές κλήσεις να επιδοθούν με ζήλο στην υπηρεσία του ευαγγελισμού.**

Η μαρτυρία και το έργο των προκατόχων τους είναι σημαντικά. Οι συνεχιστές του έργου εκείνου είναι λίγοι μπροστά στο μέγεθος του πεδίου δράσεως. Στην Ωκεανία υπάρχουν πολλοί νέοι που αποτελούν μια πλούσια πνευματική πηγή και πολλοί από αυτούς έλκονται από την ιερατική και μοναχική ζωή.

Ο Άγιος Πατέρας, κάθε μήνα, προτείνει σε ολόκληρη την Εκκλησία, δύο σκοπούς. Η πνευματική Κίνηση της Αποστολής της προσευχής κινητοποιεί, παντού μέσα στον κόσμο, τους χριστιανούς, γύρω από αυτούς τους σκοπούς.

Προσεύχομαι

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

- **Η πνευματική άσκηση είναι σαν μια γυμναστική.** Οι αθλητές το γνωρίζουν καλά, ακόμα κι αν είναι μόνο ερασιτέχνες: η ικανότητα να κινείται ένα σώμα αποκτιέται με επαναλαμβανόμενες ασκήσεις.
- **Αισθάνομαι σκουριασμένος.** Το ίδιο συμβαίνει και με τις διανοητικές επιδόσεις. Μετά τις σχολικές διακοπές, όλα είναι πιο δύσκολα, αισθανόμαστε σκουριασμένοι.
- **Οι Πνευματικές Ασκήσεις.** Το ίδιο συμβαίνει και με την πνευματική μας ζωή. Η πνευματική μας ζωή προϋποθέτει τις πνευματικές ενέργειες που εξασκούν το πνεύμα μας, στην προσπάθειά του να επικοινωνήσει με το Θεό.
- **Ένας «προπονητής».** Καμιά ομάδα, κανένας αθλητής, δεν επιτυχαίνει την προσπάθειά του, χωρίς ένα προπονητή. Κανένας δεν μπορεί να είναι κριτής για τον εαυτό του, για την ένταση της προσπάθειας, για το χρόνο που θα αφιερώσει, για τα καλύτερα μέσα που θα χρησιμοποιήσει, για να επιτύχει το στόχο που έβαλε. Το ίδιο συμβαίνει με την πνευματική ζωή. Είναι απαραίτητο να έχει καθένας ένα καθοδηγητή, τον οποίο να μπορεί να τον συμβουλευτεί. Ο καθοδηγητής αυτός δεν θα κάνει τις ασκήσεις στη θέση μας. Απλά θα μπορέσει να κάνει τις παρατηρήσεις του, εφόσον αληθινά τον εμπιστευόμαστε.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΟΔΗΓΙΩΝ ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ

- Κυριακή, 1 Φεβρ.: 4^η του Κ/ δρομίου : Λουκάς, 4,21-30: **«Ο Ιησούς απορρίπτεται από τους δικούς του».**

1. Ακούω τους ψιθυρισμούς ορισμένων από τους ακροατές του: «Ποιος νομίζει ότι είναι;». Αντιλαμβάνομαι το μουρμουρητό να μεγαλώνει. **2. Παρακολουθώ** το θυμό ορισμένων να παίρνει φωτιά. Βγάζουν τον Ιησού έξω από τη συναγωγή και θέλουν να τον ρίξουν από το ύψωμα που βρίσκονταν. Μέσα σε μια στιγμή πέρασαν από τον ενθουσιασμό στην καταδίκη, χωρίς αντίλογο. **3. Παρατηρώ τον Ιησού.** Στην αρχή αφήνει τον εαυτό του στα χέρια τους. Στη συνέχεια, περνώντας ανάμεσά τους, ξεφεύγει. Η ώρα του δεν έφθασε ακόμα.

Κύριε, κι εγώ επίσης έχω χρέος να ακούω το λόγο σου. Ποια είναι η δική μου αντίδραση; Θα είναι θετική; Ή θα μοιάζει με εκείνη των συμπατριωτών σου; Θα προσπαθήσω να σε βγάλω από τη ζωή μου;

Τελειώνω την προσευχή μου με ένα «Πάτερ ημών».

- Κυριακή, 8 Φεβρ.: 5^η του Κ-δρομίου : Λουκάς 5,1-11: «**Τα πλήθη συνωστίζονται γύρω από τον Ιησού**».

1. Κοιτάζω το πλήθος γύρω από τον Ιησού, αφού πρώτα διαβάσω όλο το κείμενο. Ο Ιησούς παίρνει τις αποστάσεις του για να τους μιλήσει καλύτερα. **2. Ο Ιησούς με τους ψαράδες.** Τους ζητάει μια εξυπηρέτηση. Στη συνέχεια ανταμείβει τον ολονύκτιο κάματό τους. Ο Ιησούς έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων, της συνάντησης. **3. Ο Λόγος του Ιησού** είναι αποτελεσματικός. Ο Πέτρος αντιλαμβάνεται ότι το απίστευτο μπορεί να συμβεί και δεσμεύει τον εαυτό του και τα δίχτυα του.

- Κυριακή, 15 Φεβρουαρίου: 6^η του Κυριακοδρομίου: Λουκάς 6,17-26 «**Ευλογίες και Επιπλήξεις**».

Χρησιμοποιούμε εδώ την ίδια μέθοδο: **1. Διαβάζω**, αρχίζοντας, ολόκληρο το κείμενο. **2. Παίρνω τους Μακαρισμούς** έναν-ένα, σε πολύ αργό ρυθμό. Δεν περνώ στον επόμενο παρά μόνο όταν έχω εξαντλήσει τον προηγούμενο. **3. Αν δεν προφθάσω** να ολοκληρώσω το κείμενο, δεν έχει καμιά σημασία. Σημαντικό παραμένει: να κατορθώσω να σταθμίσω και να γευθώ εσωτερικά καθένα από τα λόγια του Ιησού.

Πρόκειται για μια αμετάκλητη αρχή. Σταματώ την προσευχή μου στον προκαθορισμένο χρόνο. Και σε μια επόμενη προσευχή, παίρνω το κείμενο από εκεί που το έχω αφήσει.

Κύριε, εύχομαι και παρακαλώ, η ζωή μου να σου επιτρέψει να με εντάξεις ανάμεσα στους μακάριους! (Πάτερ ημών).

- Κυριακή, 22 Φεβρουαρίου: 7^η του Κυριακοδρομίου: (Ματθαίος 16,13-19) **Της Στάχτης.**

Σήμερα θα διαλογιστούμε πάνω σε μια μόνο φράση, την οποία λέει ο ιερέας σχηματίζοντας το σημείο του σταυρού στο μέτωπό μας με λίγη στάχτη: «Θυμήσου ότι είσαι χώμα και θα επιστρέψεις στο χώμα». **1. Ακούω** αυτή τη φράση, σαν να λεγόταν αποκλειστικά σ' εμένα. Ακούω μέσα μου την αντίδρασή μου : «Αξίζω περισσότερο από το χώμα». **2. Επισημαίνω** την πραγματικότητα του θανάτου που με καταντά ένα τίποτα. **3. Κάνω δική μου** την υπόσχεση του Ευαγγελίου : Πάνω στα υπολείμματα του θανάτου, τοποθετώ τη δόξα της ανάστασης.

Κύριε, σε ευχαριστώ για την Καλή Είδηση του «θανάτου, θάνατον πατήσας» (Πάτερ ημών).

- Κυριακή, 29 Φεβρ.: 1^η της Τεσσαρακοστής: Λουκάς 4,1-13: **Ο πειρασμός του Ιησού.**

Παρατηρήσετε ότι ο Ιησούς οδηγήθηκε στην έρημο του πειρασμού από το Άγιο Πνεύμα.

1. Συναντώ τον Ιησού. Εγκαινιάζει τη δημόσια ζωή του, την αποστολή του, με μια μακρόχρονη πνευματική προετοιμασία. **2. Ακούω** τις τρεις εκφράσεις του πειρασμού. Μετά από κάθε έκφραση συλλογίζομαι: σε τι ο πειρασμός αυτός με αφορά προσωπικά και συγκεκριμένα. **3. Ακούω** τις τρεις απαντήσεις του Ιησού. Μήπως συμβαίνει οι αντιδράσεις του Ιησού να είναι και δικές μου;

Κύριε, σ' ευχαριστώ για τη δύναμη που μου δίνεις σε καθένα από τους πειρασμούς μου. Ζητώ να με συγχωρήσεις που δεν στάθηκα ικανός να επωφεληθώ πάντοτε από αυτή τη δύναμη. (Πάτερ ημών).

Εμπειρίες και μαρτυρίες μοναχών*

Κοντά στη “χαμένη νιότη”: Η αφιέρωσή μου στο Θεό και στους ανθρώπους πέρα από την εκπαιδευτική μου αποστολή πάντοτε με παρακινούσε να αφοσιωθώ ειδικά στους νέους που έχουν περισσότερη ανάγκη: όπως οι άνεργοι, οι δυστυχημένοι, οι απόκληροι της κοινωνίας, οι αποκομμένοι από την οικογένεια, οι ξεριζωμένοι από τις πατρίδες τους, τα θλιβερά ερείπια της σύγχρονης κοινωνίας.

Διαπιστώνοντας την πνευματική φτώχεια των νέων και όχι μόνο αυτή, ποτισμένος από τη Μαριανή παιδαγωγική της «καλοσύνης», της «αγάπης», των «αξιών», της «κοινωνικής και αδελφικής σχέσης», θέλησα να ζήσω μαζί με τα παιδιά της χαμένης νιότης, δείχνοντάς τους εμπιστοσύνη, έχοντας υπομονή, επιμονή και πολλή αγάπη, δίνοντας το καλό παράδειγμα, αποδεχόμενος όλα τα παιδιά όπως είναι αλλά και το καθένα ξεχωριστά και προπάντων, τα δύσκολα, τα αδύναμα και τα παραμελημένα. Η συμπαράσταση της αδελφότητάς μου, τόσο η ηθική όσο και η υλική, υπήρξε από τα πρώτα χρόνια, πολύ σημαντική.

Αφιερώνω το χρόνο μου προσπαθώντας να βρίσκομαι μαζί τους, στα δικά τους στέκια, στο δρόμο, εκεί όπου συχνάζουν, συνοδεύοντάς τους σε μια πορεία που χρειάζεται χρόνο και κόπο. Εκείνο όμως που διαπίστωσα είναι ότι δύσκολα ο νέος καταλαβαίνει το κίνητρο των ενεργειών μου. Χρειάστηκε να περάσει αρκετός χρόνος για να καταλάβουν με ποιον έχουν να κάνουν και τι με ωθεί να τους συμπαρασταθώ. Είναι όμως φανερό ότι η ιδιότητά μου ως μοναχός, δημιουργούσε πάντα ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ μας.

Είναι αυτό ακριβώς που διέλυε μετά από λίγο καιρό τις επιφυλάξεις των πρώτων συναντήσεων. Είναι η σκέψη του παιδιού που αρκετά χρόνια μετά την πρώτη συνάντηση μπόρεσε να μου φανερώσει γιατί με εμπιστευόταν τόσο πολύ. Μου εξήγησε ότι αγαπούσε τον ιδρυτή της αδελφότητάς μου γιατί χάρη σ’ εκείνον, εγώ μπορούσα με ανιδιοτέλεια να προσφερθώ στον ίδιο όπως και στα άλλα παιδιά. Είναι τελικά, ο ίδιος ο Κύριος της αγάπης που πάντα καθοδηγεί τα βήματά μου.

Σεβόμενος πάντα την ελευθερία κάθε πλάσματος του Θεού, θέλω να μεταδίδω τις ευαγγελικές προτροπές σε κάθε νέο που συναντώ ώστε με προσωπική του επιλογή να αποφασίζει για την παραπέρα πορεία του μέσα στην Εκκλησία που εκείνος θα επιλέξει και έτσι με χαρά βλέπω σήμερα νέους που οδηγήθηκαν στα μυστήρια τόσο της Καθολικής όσο και της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Μέσα στην “Πίστη και Φως”: Θα ήθελα να σταθώ ιδιαίτερα στην προσφορά της Οργάνωσης «Πίστη και Φως» της οποίας το έργο γνώρισα μέσα από τη συμμετοχή μου στα δύο διεθνή προσκυνήματα που οργάνωσαν στην Λούρδη.

Δε θα μπορούσαμε να μη μιλήσουμε για την οικουμενική διάσταση της οργάνωσης. Ξεκινώντας τη δράση της χάρη στην έμπνευση ενός συνειδητοποιημένου χριστιανού, του Jean Vanier, επέκτεινε τη βοήθειά της σε όλο τον κόσμο σε άτομα με νοητική υστέρηση και στις οικογένειές τους, ανεξαρτήτως δόγματος αλλά και θρησκείας. Στην Ελλάδα λειτουργούν τέσσερις κοινότητες, όλες στην Αθήνα, από τις οποίες μία κοινότητα αμιγώς ορθόδοξη με πνευματικό ορθόδοξο ιερέα, και τρεις κοινότητες με πνευματικό καθολικό ιερέα.

Η «Πίστη και Φως» επιδιώκει να γίνει μάρτυρας της αγάπης του Θεού για τους αδύναμους ανθρώπους, και τις οικογένειές τους και να απαντήσει στο κάλεσμα: «Σηκώστε ο ένας το σταυρό του άλλου». Για το άτομο με ειδικές ανάγκες, η «Πίστης και Φως» είναι ο τόπος όπου νιώθει ότι το αποδέχονται και εκτιμούν την

παρουσία του. Στους γονείς, η «Πίστη και Φως» προσφέρει υποστήριξη και φιλία και τους βοηθά να εκτιμήσουν τα χαρίσματα του παιδιού τους. Στους φίλους, η «Πίστη και Φως» προσφέρει τη δυνατότητα να δημιουργήσουν δεσμούς φιλίας με το άτομο με νοητική υστέρηση και με τη βοήθειά του να μεταμορφωθούν εσωτερικά. Ο καθένας ανακαλύπτει στον άλλο την παρουσία του ζωντανού Χριστού.

Είναι χρέος κάθε χριστιανού μας να κάνει γνωστή την ύπαρξη και τη δράση του «Πίστη και Φως» σε όσες οικογένειες έχουν παιδιά με νοητική υστέρηση και δυστυχώς είναι πολλές αυτές οι οικογένειες. Αρκετές από αυτές, μάλιστα το κρύβουν επειδή ντρέπονται για το πρόβλημά τους...

Ο *οικουμενισμός* βιώνεται μέσα στις κοινότητες αυτές, μέσα από την κοινή δράση και τη συμπροσευχή των χριστιανών...

Αδ. Ματθαίος Λεβαντίνος, Μαρτιανός μοναχός

Οδοιπορικό μιας ένταξης

Χάρη στη μοναχική του ιδιαιτερότητα, ο Αδ. Φραγκίσκος Βαρθαλίτης μπόρεσε να κάνει μια θαυμάσια εμπειρία της Εκκλησίας, ζώντας το πέρασμα από μια παραδοσιακή σε μια εκκλησία που αλλάζει ραγδαία. Έζησε ένα οδοιπορικό που τον οδήγησε από την εκκλησία στη Σύρο στην ένταξή του στην κοσμοπολίτικη εκκλησία στη Θεσσαλονίκη.

Ένας ορισμός της Εκκλησίας: - «Λαός του Θεού», - «Σώμα Χριστού», - «Ναός του Αγίου Πνεύματος...». Τα στοιχεία αυτά τα εκφράζουμε στη Θεία Ευχαριστία, όπου συγκεντρώνεται η ενοριακή κοινότητα. Στη νέα μου εκκλησιαστική κοινότητα: - Η Θεία Λειτουργία των 10 π.μ. συγκεντρώνει πιστούς από διάφορες γλώσσες. Καταλαβαίνουν τα ελληνικά συνήθως. Η πλειοψηφία είναι ελληνικής καταγωγής. - Η απογευματινή Θεία Λειτουργία των 6 μ.μ. συγκεντρώνει περισσότερο, πιστούς από διαφορετικά κράτη, ασιατικά και αφρικανικά.

Το Ενοριακό Συμβούλιο: συνδετικός κρίκος όλων των ομάδων και όλων των δραστηριοτήτων της Ενορίας. Οι Επιτροπές: Θείας Λατρείας, Κατήχησης, Κάριτας, Νεολαίας, Δημοσίων Σχέσεων, Οικουμενισμού... με τις διάφορες ομάδες των. Αναγκαιότητα στήριξης της Κατηχητικής Επιτροπής. Γεννιούνται ομάδες: - Κατερίνη, - Γιαννιτσά, - Βασιλικά, - Θεσσαλονίκη, Ορμύλια Χαλκιδικής.

Ιερείς – Μοναχοί – Λαϊκοί: σε κοινωνία : - Ποια η θέση των εθνικών ενοτήτων στην τοπική Εκκλησία; - Απαιτείται η γνωριμία μεταξύ των πιστών. Ο καφές μετά από την Ευχαριστία βοηθάει! – Επιβάλλεται η συνάντηση όλων των παιδιών των διαφόρων εθνικοτήτων. - Οι επισκέψεις στα σπίτια: τονώνουν τους Καθολικούς, μορφώνουν τους Ορθοδόξους...

Μερικές διαπιστώσεις: 1. Οι μεγάλες αποστάσεις κουράζουν, αποθαρρύνουν. 2. Οι περισσότεροι πιστοί σκέπτονται «ατομικά» και όχι «κοινοτικά» την πίστη τους. 3. Η πολλαπλότητα, πολλές φορές δυσκολεύει. 4. Η συνειδητοποίηση της νέας ατάστασης δεν είναι απλή. 5. Έλλειψη στελέχωσης των ομάδων, από υπεύθυνα και ικανά άτομα. 6. Πρέπει να μάθουμε να κλίνουμε σωστά τη λέξη «διασπορά». 7. Να έχουμε σχέδια, αλλά και αίσθηση... των μικρών δυνατοτήτων μας. 8. Η συνεργασία μεταξύ των ομάδων... δεν είναι εύκολη υπόθεση.

Μερικές πεποιθήσεις: 1. Οτιδήποτε αναλαμβάνουμε, να το κάνουμε με πνεύμα πίστεως, ελπίδας και αγάπης. 2. Να σκεπτόμαστε πριν οργανώσουμε δράση. Να στοχοθετούμε. 3. Συνέπεια στον προγραμματισμό μας. 4. Στήριξη της ομαδικής

εργασίας. 5. Συχνή «αξιολόγηση» του έργου. 6. Σεβασμός του ρόλου του καθένα.
7. Ο καλύτερος τρόπος για να πεις κάτι, είναι να το κάνεις πρώτος εσύ.
Αδ. Φραγκίσκος Βαρθαλίτης, Αδ. Χριστιανικών Σχολών

*Μαρτυρίες κατά τη Σύναξη Αρχιεπ. Αθηνών (Νοέμβ. 03)

Ένας άνθρωπος στην υπηρεσία της Διασποράς

Η Σύναξη της εκκλησιαστικής επαρχίας Αθηνών μίλησε πολύ για τη Διασπορά. Διαπιστώθηκε μια ανάγκη εξυπηρέτησης των πιστών. Και η διαπίστωση ήταν μαζική. Ωστόσο δεν προτάθηκαν συγκεκριμένες λύσεις, σχετικά με τα πρόσωπα που θα αναλάβουν μια τέτοια αποστολή, με τα ανθρώπινα και εκκλησιαστικά εφόδια που απαιτούνται. Ακούστηκε μόνο μια πρόταση: σε κάθε γωνιά της Αττικής και της Πελοποννήσου να αγοραστούν χώροι που θα βοηθήσουν το έργο!...

Επί 50 ολόκληρα χρόνια στο έργο της Διασποράς, ένας ιερομόναχος, ο π. Νικόλαος Ρούσσοσ τ.Ι., καταναλώθηκε στην εξυπηρέτηση εκατοντάδων καθολικών, ελλήνων και αλλοδαπών, μεγάλων και μικρών. Είχε οράματα και επιτυχίες, συνάντησε λογής-λογής περιπέτειες, το έργο του αντιμετώπιστηκε με κατανόηση ή αδιαφορία... Η τοπική μας Εκκλησία διαθέτει ένα χρυσωρυχείο αποστολικής εμπειρίας. Από μικρός γνώρισα τον Πατέρα και τις προσπάθειές του σ' αυτό που του ανατέθηκε και που αγάπησε. Τόλμησα να του ζητήσω μια συνέντευξη για το Περιοδικό. Τα αποτελέσματα θα παρουσιαστούν σε συνέχειες.

Η συνέντευξη δόθηκε στον π. Γαβριήλ Μαραγκό.

Πατέρα Νικόλαε, έχω την εντύπωση ότι αρκετοί από τους καθολικούς όπως και αναγνώστες των Α. Ο. δεν έχουν μια καθαρή εικόνα του τι σημαίνει «Διασπορά». Θα θέλατε να μας δώσετε μερικές πληροφορίες.

Όλοι γνωρίζουν ότι οι Καθολικοί στην Ελλάδα αποτελούμε μια μικρή μειονότητα, όπως υπάρχουν και άλλες μειονότητες: η μουσουλμανική, η εβραϊκή, οι προτεστάντες κ.α. Από αυτές τις μειονότητες άλλες είναι θρησκευτικές και άλλες είναι εθνικο-θρησκευτικές, όπως λ.χ. οι μουσουλμάνοι Τούρκοι ή Πομάκοι στη Θράκη. Εμείς οι καθολικοί είμαστε μονάχα θρησκευτική μειονότητα, διότι έχουμε καθαρά ελληνική εθνικότητα και ιθαγένεια: είμαστε Έλληνες.

Οι περισσότεροι από τους Έλληνες Καθολικούς ζουν στην Αθήνα, τη Σύρο, την Τήνο, τη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα, την Κέρκυρα κ.α. Έχουμε ακόμη και πολύ μικρότερες κοινότητες όπως είναι της Νάξου, Σαντορίνης, Χανίων, Ηρακλείου, Βόλου και Καβάλας. Σε όλες τις περιοχές που ανάφερα παραπάνω έχουμε κανονικές ενορίες με μόνιμο εφημέριο.

Υπάρχουν όμως και καθολικοί που βρίσκονται στην ηπειρωτική ή στη νησιώτικη Ελλάδα, μακριά από ενορίες, χωρίς ιερέα, χωρίς – ή σχεδόν- καμιά τακτική πνευματική εξυπηρέτηση. Αυτοί αποτελούν τη Διασπορά, διότι εξ αιτίας της εργασίας τους και για άλλους λόγους βρίσκονται εδώ κι εκεί διεσπαρμένοι σε όλους τους Νομούς της χώρας, μακριά από την ακτίνα δράσεως και τη θαλπωρή της ενορίας.

Εργαστήκατε για τη Διασπορά από το 1954 μέχρι και σήμερα. Πενήντα χρόνια υπηρεσίας των πιστών και προσφοράς στην τοπική μας Εκκλησία, γνωρίζετε λοιπόν καλά την κατάσταση. Πώς και πότε άρχισε η τακτική πνευματική εξυπηρέτηση των καθολικών της Διασποράς;

Κάποτε ο πρώην Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, Τήνιος ιεράρχης, Ιωάννης Φιλιππούσης, με αξιοθαύμαστο ζήλο και πολλούς κόπους επισκεπτόταν καθολικούς μας της Διασποράς στην Πελοπόννησο. Μου το ανέφερε ο ίδιος: είχε πάει, σαν καλός βοσκός να βρει τα απομακρυσμένα πρόβατά του στην Καλαμάτα, στο Ναύπλιο και αλλού. Το ίδιο γινόταν και γίνεται ακόμη τώρα σε ορισμένα μέρη της Θράκης και Ανατολικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας που επισκέπτονται ο Αποστολικός Διαχειριστής του Βικαριάτου της Θεσσαλονίκης και οι βοηθοί του.

Αυτά ήταν και είναι αξιέπαινα σποραδικά φαινόμενα. Ο αείμνηστος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, Μάριος Μακρυωνίτης, (1953-1959), θέλησε να συστηματοποιηθεί και να γενικευθεί σε όλη την ηπειρωτική Ελλάδα η φροντίδα για τους πιστούς μας της επαρχίας. Είχε ως αρχή: να αφήσουμε τα 99 πρόβατα μέσα στην ποιμήνη των τακτικών καθολικών ενοριών για να ψάξουμε και να βρούμε το εγκαταλειμμένο της επαρχίας.

Μετά από τις απαραίτητες συνεννοήσεις με τους Ανωτέρους του Τάγματός μου, ο Αρχιεπίσκοπος ανέθεσε σε μένα αυτή τη δύσκολη δουλειά: σε κάθε νομό, σε πόλεις και χωριά, σε κάθε γωνιά της Ελλάδος να ερευνήσω, να ανακαλύψω τους πιστούς μας και να οργανώσω μια τακτική πνευματική τους εξυπηρέτηση.

Αν και τελείως ανίδεος, χωρίς πείρα, χωρίς χρήματα, χωρίς κανένα μέσον ιδιωτικό, βάλθηκα σ' αυτή τη δουλειά που διάλεξαν άλλοι για μένα και βάλθηκα με ενθουσιασμό. Ήταν Αύγουστος του 1954.

II. Νικόλαε, περιγράψτε μας την εμπειρία των πρώτων αποστολών...

Οι πρώτες εξορμήσεις μου στην άγνωστη τότε για μένα Διασπορά, σύμφωνα και με την υπόδειξη του Σεβασμιωτάτου Μακρυωνίτη, έγιναν στη Θράκη. Πρωτάρης όπως ήμουν σ' αυτή τη δουλειά, με βοήθησε στα βήματά μου ο εφημέριος Καβάλας π. Εδμ. Βουτσίνος. Μου έδωσε καλές συμβουλές σύμφωνα με τη δική του πείρα και με έστειλε να κάνω την πρώτη γνωριμία με τους πιστούς Αλεξανδρουπόλεως, Ξάνθης, Δράμας και Σερρών που γνώριζε και εξυπηρετούσε ο ίδιος. Με την τριβή έρχεται η πείρα σιγά - σιγά.

Στη Θράκη και Ανατολική Μακεδονία ανακαλύπτω κι άλλες οικογένειες: στην Κομοτηνή, στα χωριά Σέλινο και Φανάρι του νομού Ξάνθης και αλλού. Το σύστημά μου είναι απλό: ρωτώ, πληροφορούμαι και σημειώνω κάθε όνομα και κάθε διεύθυνση. Σαν τα κεράσια που το ένα τραβάει το άλλο διευρύνεται ο κύκλος και πληθαίνουν οι γνωριμίες!

Έτσι βγαίνουν από την αφάνεια, την ανωνυμία και την απομόνωση οι καθολικές μας οικογένειες. Μου θυμίζουν τα χόρτα, σκεπασμένα από χώμα και πέτρες. Τα έχετε παρατηρήσει; Παίρνουν εκείνο το χαρακτηριστικό ασπροκίτρινο χρώμα τα φύλλα τους, επειδή τους έλειψε ο ήλιος.

Γνωρίζω πως είστε ένας μεθοδικός άνθρωπος και νομίζω πως κρατάτε ένα προσωπικό Ημερολόγιο της Διασποράς. Θα είναι ενδιαφέρον να αναφέρετε τις εγγραφές των πρώτων εξορμήσεων. Τι θα λέγατε;

Γιατί όχι;... Αντιγράφω, όπως σημείωνα τότε! Δίνουν μια εικόνα της εργασίας όπως πραγματοποιούνταν:

1954, Δεκαπενταύγουστος: είναι Κυριακή. Το πρωί, λειτουργία στην Αλεξανδρούπολη στην εκκλησία μας (ωραία, μεγάλη, σε κεντρικότερη θέση). Το απόγευμα, 6.45, λειτουργία στην εκκλησία Ξάνθης (τότε: μικρή, σκοτεινή σε κακή κατάσταση και αρκετά απόμερη), για τους λίγους πιστούς.

16 Αυγούστου, Δευτέρα: Αναχώρηση για Δράμα. Επαφή με τις καθολικές οικογένειες. Το ίδιο γίνεται την Τρίτη στις Σέρρες. Το βράδυ της Τρίτης επιστροφή στην Καβάλα.

Πάλι τις επόμενες μέρες στην Ξάνθη και Αλεξανδρούπολη: συστηματική προετοιμασία παιδιών για την Πρώτη τους Κοινωνία.

22 Αυγούστου Κυριακή: Γίνεται με επισημότητα η λειτουργία με την Πρώτη Κοινωνία των παιδιών το πρωί στις 10 στην Αλεξανδρούπολη και το απόγευμα στην Ξάνθη.

Κατά την κουβέντα μας, είπατε σε κάποια στιγμή ότι άξιζε ο κόπος ενός ταξιδιού «έστω και για μια μονάχα οικογένεια». Υπάρχει κάτι στο Ημερολόγιο που να δείχνει τι σημαίνει μια τέτοια προσπάθεια;

Σας αρέσουν βλέπω οι καταγραφές της μακρινής εκείνης εποχής!...

Πράγματι! Πιστεύω ότι στον ανύποπτο εκείνο χρόνο γράφατε απλά και αυθόρμητα. Αυτά ενδιαφέρουν τους αναγνώστες σήμερα. Τα συμπεράσματα τα βγάζουν οι ίδιοι οι αναγνώστες!

Αφού είναι έτσι, πάλι από το ημερολόγιο της Διασποράς αντιγράφω: «Είναι Δευτέρα 23 Αυγούστου. Στη φιλική οικογένεια που με φιλοξενούν στην Ξάνθη (μου απαγόρευαν να πάω σε ξενοδοχείο), ρωτάω: - «Μήπως γνωρίζετε ή ακούσατε για καμιά οικογένεια καθολική στην περιοχή Ξάνθης;» - «Ναι, Πατέρα. Κάτω εκεί στη θάλασσα, πέρα από το Πόρτο Λάγο, στο χωριό Φανάρι είναι μια καθολική ελβετίδα παντρεμένη με έλληνα». Παίρνω το λεωφορείο Ξάνθης - Κομοτηνής, περίπου ένα χιλιόμετρο, μετά το Πόρτο Λάγο, είναι η διασταύρωση δεξιά για το Φανάρι. Κατεβαίνω από το λεωφορείο και εξακολουθώ με τα πόδια 4-5 χιλιόμετρα χωματόδρομο. Φτάνω στο χωριό. Κανείς δεν αντιλαμβάνεται ποιος είμαι: η περιβολή μου είναι πολιτική. Βρίσκω τον σύζυγο της ελβετίδας. Πάμε μαζί σπίτι. Χαρά μεγάλη η ελβετίδα. Ζουν φτωχά. Νοσταλγεί την πατρίδα δεν παύει όμως να εργάζεται εντατικά για την οικογένειά της: έχει τρία αγοράκια από 2-8 ετών. Θέλω να φύγω πριν το μεσημέρι. Επιμένουν να μείνω. Γευματίσαμε μαζί. Καθολικά τα παιδιά τους. Δίνω μερικές οδηγίες για την κατήχηση των παιδιών. Φεύγοντας της άφησα ένα ροδάριο.

Γύρισα αργά το απόγευμα, πάλι με τα πόδια στη διασταύρωση. Στη στάση περίμενε κάποιος. Οι δύο μας στην ερημιά. Τον χαιρετώ και περιμένοντας το λεωφορείο εγώ για την Ξάνθη και εκείνος για την Κομοτηνή πιάνουμε κουβέντα: μαθαίνω ότι είναι χωροφύλακας και εκείνος πάλι ότι είμαι παπάς. Συζήτηση πολύ φιλική. Να το λεωφορείο για Κομοτηνή. Φεύγει. Ο ήλιος έχει δύσει και αρχίζει να σκοτεινιάζει, ολομόναχος σ' αυτή την ερημιά, κοιτάζω προς το Πόρτο Λάγο, μπροστά ήρεμη σαν καθρέφτης η λίμνη, σμήνη από κουνούπια γύρω μου. Τέλος φτάνει το λεωφορείο για την Ξάνθη.

Η μέθοδος που ακολουθείτε είναι απλή. Αλλά και ρεαλιστική! Με την προσέγγιση των ατόμων σε πρώτη φάση δημιουργήθηκαν μικρές ομάδες ή, καλύτερα, μικροσκοπικές κοινότητες όπως τις ονομάζετε. Με τον καιρό, αυτές πολλαπλασιάστηκαν. Για να συμβεί κάτι τέτοιο προϋποθέτει φαντασία και μεθοδικότητα, κόπο και επιμονή, πιστότητα στην αποστολή την οποία να στηρίζει η πίστη. Δυστυχώς, ορισμένοι νομίζουν ότι με βιασύνες και προχειρότητες μπορούν να κάνουν έργο μακρόπνοο και βαθύ. Μήπως μπορείτε να μας δώσετε συνοπτικά τον απολογισμό μιας χρονιάς;...

Πηγαίνω, λοιπόν, παντού όπου υπάρχει έστω και ένα άτομο που ανήκει στην Καθολική Εκκλησία. Ήταν ρητή εντολή του Σεβασμιωτάτου του Μάριου Μακρυωνίτη. Και την ακολούθησα πάντα, μέχρι και τα τελευταία χρόνια. Σας δίνω γραπτώς ένα πίνακα της πρώτης χρονιάς.

Πατέρα Νικόλαε, να καταλήξουμε σε μερικά συμπεράσματα;

Όπως θέλετε. Να τρία συμπεράσματα που αποκόμισα εγώ ο ίδιος για τον εαυτό μου.

- **Κάθε αρχή και δύσκολη.** Συχνά μου θέτουν το ερώτημα: Πώς ανακαλύψατε όλους αυτούς τους καθολικούς στις περιοχές που αναφέρατε και πώς σας δέχτηκαν; Όπως είπα προηγουμένως, στην αρχή της αποστολής μου γνώριζα μονάχα τις δύο - τρεις μικρές κοινότητες της Θράκης και της Ανατολικής Μακεδονίας που εξυπηρετούσε ο π. Εδμόνδος Βουτσίνος. Ρωτούσα όμως για να ανακαλύψω άλλους και σημείωνα επιμελώς την παραμικρή πληροφορία, έστω και να μου λέγανε μονάχα «ίσως στο τάδε μέρος να βρίσκεται η τάδε οικογένεια». Ψάχνοντας εγώ για την τάδε οικογένεια, ανακάλυπτα και κάποια άλλη που δεν γύρευα. Το σημειωματάριό μου ήταν γεμάτο τέτοιες πληροφορίες. Σαν ντετέκτιβ έκανα σχέδια και υπολογισμούς. Σε κάθε πόλη και χωριό όπου επρόκειτο να περάσω γύρευα στο σημειωματάριό μου: «μήπως έχω εδώ κανένα να ανακαλύψω;...».

- **Θα υπάρχουν ψυχρολουσίες.** Στο σημειωματάριό μου βρίσκω μια διεύθυνση. Όπως συνήθιζα με την πείρα μαθαίνεις γράφω στον ενδιαφερόμενο και λέγοντάς του ποιος είμαι, του ζητώ αν θα είχε ευχαρίστηση να περάσω να κάνουμε γνωριμία. Καθολικός κυκλαδίτης ο ενδιαφερόμενος, παντρεμένος σε χωριό της Μακεδονίας, «δεν έχω ανάγκη από την επίσκεψή σας» μου έγραφε σαν απάντηση στο γράμμα μου. Δεν μου κακοφάνηκε. Καταλάβαινα ότι τον έπνιγε το περιβάλλον του χωριού και ότι έπρεπε να προσαρμόζομαι στον καθένα από τους πιστούς.

- **Το ράσο δεν κάνει τον παπά.** Μετά τις πρώτες εμπειρίες στη Μακεδονία και Θράκη είχα αποφασίσει να μη χρησιμοποιώ το ράσο στις περιοδείες μου. Το ράσο ήταν τότε πιο «ιερό» από σήμερα. Εξήγησα τους λόγους μου στον Σεβασμιώτατο Μ. Μακρυωνίτη, το ράσο σε άγνωστες περιοχές, όπου μόνο το καλυμμαύκι είχε πέραση, θα αποτελούσε κραυγαλέα παραφωνία. Με εμπόδιζε να κυκλοφορώ ελεύθερα, με το ινκόγκνιτο, σε περιοχές ακόμη ανεξερεύνητες. Τώρα αισθάνομαι ελεύθερος στις κινήσεις μου, σαν τον Δαβίδ που απαλλάχτηκε από τη βαριά πανοπλία και πήρε τη σφεντόνα του. Μπορούσα να πάω παντού, πάντοτε προσεκτικά βέβαια, χωρίς να βάζω σε φασαρίες και ερωτηματικά τις μικρογειτονιές.

Από το ημερολόγιο της Διασποράς:

1954, Δεκέμβριος: Στην Ανάβυσσο μια συριανή οικογένεια από τη Βάρη. Πηγαίνω το απόγευμα. Το βράδυ γονατίζουμε μαζί και λέμε το ροδάριο.

1955, Ιανουάριος: Στη Μάνδρα και την Ελευσίνα, βρίσκω 4-5 οικογένειες. Διανυκτερεύω. Λειτουργία πολύ πρωί όλοι μαζί.

Μάρτιος: Στην Πρέβεζα, ανακαλύπτω 4-6 οικογένειες. Με δέχονται με χαρά. Διαμονή 3 μέρες. Κατήχηση εντατική σε μικρούς και μεγάλους, Λειτουργία στην εκκλησία μας.

Ιούνιος: Με τραίνο και λεωφορείο, Αθήνα - Θεσσαλονίκη - Καβάλα και από κει στην Ξάνθη, Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη. Στην Κομοτηνή 2-3 οικογένειες, στη Δράμα 4 και στο Δοξάτο μία.

28-30 Ιουνίου: Ανακαλύπτω στη Νάουσα 2 οικογένειες και στη Βέροια άλλες δύο.

Ιούλιος: Βρίσκω στο Αγρίνιο 3 οικογένειες.

Νοέμβριος: Στην Καλαμάτα, πρώτη εξερεύνηση, 4 οικογένειες. Συγκέντρωση και λειτουργία.

28-30 Νοεμβρίου: Στην Τρίπολη 3 οικογένειες, στη Σπάρτη 2, στο Γύθειο 2.

1 Δεκεμβρίου: Στην Κόρινθο 3 οικογένειες, στο Αίγιο 5.

Έτσι, μέσα σε ένα χρόνο μετά την αρχή της αποστολής για την εξυπηρέτηση των Καθολικών διεσπαρμένων στους διάφορους νομούς της ηπειρωτικής Ελλάδος, έχουν σχηματιστεί γύρω στις 15 μικρές κοινότητες.

Το κουκούλι της πεταλούδας

Μια μέρα, εμφανίστηκε μια μικρή τρύπα σ' ένα κουκούλι. Ένας περαστικός στάθηκε και κοίταζε την πεταλούδα που προσπαθούσε για πολλές ώρες να βγει απ' αυτή την τρύπα. Πέρασε πολύς χρόνος κι η πεταλούδα κουρασμένη φάνηκε να εγκαταλείπει την προσπάθεια γιατί η τρύπα έμοιαζε να είναι πάντοτε το ίδιο μικρή. Η πεταλούδα έδειχνε να τα έχει δοκιμάσει όλα δίχως όμως αποτέλεσμα.

Τότε ο τυχαίος θεατής αποφάσισε να βοηθήσει την πεταλούδα. Πήρε ένα σουγιαδάκι κι άνοιξε το κουκούλι. Η πεταλούδα βγήκε αμέσως. Το σώμα της όμως ήταν μικρό και μαζεμένο και τα φτερά της ελάχιστα ανεπτυγμένα. Η πεταλούδα μόλις που κουνιότανε. Ο άνθρωπος που την ελευθέρωσε συνέχισε να κοιτάζει γιατί έλπιζε ότι, από τη μια στιγμή στην άλλη, τα φτερά της πεταλούδας θα άνοιγαν και αντέχοντας το βάρος του σώματος θ' άρχιζε να πετάει. Δεν έγινε τίποτα! Η πεταλούδα πέρασε το υπόλοιπο της ζωής της σέρνοντας το κατσιασμένο σώμα της στο έδαφος δίχως να μπορέσει ποτέ να πετάξει.

Αυτός ο άνθρωπος παρά την ευγενική του κίνηση και τη θέληση του να βοηθήσει την πεταλούδα, δεν είχε καταλάβει ότι το να περάσει από τη στενή τρύπα του κουκουλιού ήταν για την πεταλούδα η απαραίτητη προσπάθεια ώστε το ρευστό του σώματός της να μεταδοθεί στα φτερά κι έτσι να μπορέσει να πετάξει. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο την είχε προικίσει η φύση για να μεγαλώσει και να αναπτυχθεί.

Μερικές φορές, η προσπάθεια είναι ακριβώς εκείνο που χρειαζόμαστε στη ζωή μας. Αν η αγάπη του Θεού μάς επέτρεπε να ζήσουμε την ύπαρξή μας χωρίς να συναντήσουμε κανένα εμπόδιο, θα είμαστε καχεκτικοί. Δεν θα είχαμε τη δύναμη... να πετάξουμε.

Ζήτησα τη δύναμη... κι ο Θεός μου έδωσε τις δυσκολίες για να με κάνει δυνατό.
Ζήτησα τη σοφία... κι ο Θεός μου έδωσε προβλήματα για να τα επιλύσω.
Ζήτησα ευημερία... κι ο Θεός μου έδωσε μυαλό και μύες για να εργαστώ.
Ζήτησα να πετάξω... κι ο Θεός μου έδωσε εμπόδια για να τα υπερβώ.
Ζήτησα αγάπη... κι ο Θεός μου έδωσε πρόσωπα με προβλήματα για να τα βοηθήσω.

Ζήτησα διευκολύνσεις... κι ο Θεός μου έδωσε δυνατότητες κι ευκαιρίες.

Δεν έλαβα τίποτα απ' όλα όσα ζήτησα..., έλαβα όμως όλα όσα είχα ανάγκη.

Ζήσε άφοβα, αντιμετώπισε όλες τις δυσκολίες και απέδειξε ότι μπορείς να τις υπερβείς... Πάνω απ' όλα όμως μη γίνεις εμπόδιο για τους άλλους να αντιμετωπίσουν τα δικά τους εμπόδια.¹

π. Γιάννης Ασημάκης
Μετάφραση και επιμέλεια

Σύγχρονα Βήματα, αρ. 128, μόλις κυκλοφόρησε:

- Βία και μονοθεϊσμοί (Paul Valadier)
- Η θρησκευτική αδιαφορία στην εποχή μας (Frank Damour)
- Η θρησκευτική ελευθερία, κατά τη θεολογία της καθολικής Εκκλησίας (Θ. Κοντίδης)

¹ σημειώσεις αμερικανού μπασκετμπολίστα, καθηλωμένου σε αναπηρικό καροτσάκι από ανίατη πάθηση.

